

Етнографічні та фольклорні джерела вивчення української культури

У роботі проаналізовано етнографічні та фольклорні джерела вивчення української культури, зокрема письмові свідчення, образотворчі матеріали, плани та карти, музейні зібрання.

Ключові слова: українська культура, історія, етнографічний матеріал, літопис, карта.

Етнографічні знання необхідні для глибокого розуміння історії та культури народів на всіх етапах розвитку людського суспільства. Історія народу включає в себе історію його житла, одягу, харчування, родинного укладу, форм побуту в широкому значенні цього слова. Це не тільки історія боротьби народу за свої ідеали, а разом із тим – історія його світогляду, народних знань, вірувань, обрядів і звичаїв.

Вивчення української культури має свої етнографічні та фольклорні джерела. Традиційно виділяють такі основні їх категорії:

1. Письмові свідчення – літописи, хроніки, записи мандрівників та письменників. Певні етнографічні знання існували ще в Київській Русі. Так, у «Повісті минулих літ» племена і народи класифіковано за мовними та культурно-побутовими ознаками, територіальною локалізацією, висунуто питання про походження різних народів. Тема козацтва відтворювалась у фольклорних джерелах – думах. Наприклад, у думі «Козак Голота» є свідчення про козаків та своєрідність їхнього способу життя. Там само черпаємо відомості про типовий одяг козака («три семирязі лихії», на ногах «постоли в'язові», на голові ж – «шапка-бирка» тощо).

До давніх письмових джерел, які містять багатий етнографічний матеріал, належать «Синопис» (огляд) 1674 р., літописи С. Величка, Самовидця, Г. Грабянки. Пізніші етнографічні студії стали надійним свідченням про розвиток української культури («Описание свадебных простонародных украинских обрядов в Малой России и в Слободской Украинской губернии» Г. Калиновського, «Опыт собрания старинных малороссийских песней» М. Цертелева, «Малороссийские песни» М. Максимовича тощо). Неоціненним етнографічним джерелом є твори українських письменників, зокрема І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, І. Нечуя-Левицького, Івана Франка та багатьох інших.

2. Образотворчі та графічні матеріали: малюнки, скульптури, барельєфи, фрески, ікони. Наскельний живопис дозволяє реконструювати духовний світ і господарське життя наших пращурів. Орнамента є закодованою системою давньої міфології. Господарські знаряддя праці – показники своєрідності аграрної культури й побуту хліборобів. Предмети хатнього начиння не тільки свідчать про його певний асортимент, а й дають можливість реконструювати світоглядні уявлення давньої людини, систему ритуалів, обрядів і звичаїв. Більш чітку інформацію містять малюнки на побутові теми, починаючи з фресок Софії Київської (фрески відтворюють побут часів Київської Русі, свята й обряди, одяг, прикраси, музичні інструменти тощо) і закінчуючи замальовками дослідників-народознавців. Серед них особливу цінність становлять дослідження О. Рігельмана «Летописное повествование о Малой России, ее народе и козаках вообще», де ретельно описані побут, зовнішній вигляд представників різних соціальних верств тощо, а опис костюма супроводжений 27 детальними малюнками. До цього типу етнографічних джерел належать й офорти Т. Шевченка. У 1844 р. з'явилося перше видання «Живописної України», де було вміщено шість офортів.

3. Плани та карти. Ці джерела дають уявлення не тільки про контури України та народи, що її населяли, а й про її етнографічне розмаїття, регіональну символіку та зовнішній вигляд мешканців різних регіонів (давні карти, як правило, супроводжувалися зображенням земельних гербів із позначенням місцевого ландшафту, занять людей, відповідного одягу і знарядь праці.). Початок перших картографічних робіт в Україні відносять до часів Київської Русі. Пізніше, в XVII ст., карти й дорожні схеми складала для потреб військової справи.

Бессонова О. С., керівник: Новикова Ю. М.

ЕТНОГРАФІЧНІ ТА ФОЛЬКЛОРНІ ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ